

**VI GER KRAFT ÅT VARJE
CENTERPARTIST**

**FÖR
CENTERPARTIETS
BÄSTA**

**CENTERSTUDENTERS
VALMANIFEST 2022**

CENTERSTUDENTER

Centerstudenters valmanifest 2022

Innehållsförteckning

En frihetlig och grönare framtid för Sveriges bästa	2
Klimatet kräver vår handlingskraft	3
Hela Sverige behövs	7
Ett jämställt Sverige med möjligheter och rättvisa för alla	9
Företagande och jobb bygger Sverige	12
Sveriges och hushållens ekonomi måste stärkas	14
En vård och omsorg som sätter människan i centrum	18
Vidareutveckla den liberala demokratin	20
Ett samhällskontrakt att lita på	24
Vi vill ge kraft till varje människa	28

Centerstudenter är Centerpartiets fristående studentförbund. Vi arbetar i nära samverkan med Centerpartiet, Centerkvinnorna och Centerpartiets ungdomsförbund men är politiskt och organisatoriskt självständiga. Vår politik vilar på en grön liberal grund. Det innebär att vi arbetar för ett friare, mer hållbart och mer öppet samhälle där individen är viktigare än systemet.

Visste du att du kan hitta mer information om våra kandidater och hur vi bedriver valrörelse på vår valhemsida? Den hittar du på www.centerstudenter.se/val

En frihetlig och grönare framtid för Sveriges bästa

Valet 2022 är ett värderingsval som kommer att påverka Sveriges framtid.

Centerstudenter är ett liberalt studentförbund som vill se en frihetligare och grönare tillvaro. Vi driver valrörelse tillsammans med Centerpartiet. Vår vision för framtiden är hoppfull. Vi tror på människan och individen.

Vi anser att friheten är grunden för att människor ska kunna förverkliga sig själva. Dessvärre står politiken ofta i vägen för människors möjlighet att fatta sina egna beslut. När egenmakten begränsas påverkar det även människors förutsättningar att utvecklas till ansvarskännande individer. Därför vill vi öka den enskilda människans makt på bekostnad av statens.

De senaste åren har varit utmanande för alla. Två år av isolering och pandemi har slagit hårt mot små och stora företag. Människor har förlorat sina jobb och den psykiska samt fysiska hälsan har försämrats. Vi upplever ett allt extremare klimat med både bränder och översvämningar. Samtidigt som klimatet fortsätter att försämras saknar politiska ledare reell handlingskraft. Energipriserna skenar och främlingsfientlighet normaliseras. Det säkerhetspolitiska läget har svängt kraftigt i och med Rysslands invasionskrig mot Ukraina.

Centerstudenter tar sig an dessa utmaningar med vägledning av vår liberala ideologi. För det är tack vare vårt globala samarbete som vi kunde skapa vaccin för att motarbeta pandemin. Det är tack vare den starka europeiska och västerländska gemenskapen som breda sanktioner mot Ryssland kunde införas. Ensam är inte stark, och vi liberaler tror på samarbete och gemenskap samtidigt som individens självbestämmanderätt värnas.

Vi vill ge människor de förutsättningar som krävs för att utvecklas. Genom att ge utrymme för var och en att växa, pröva sina idéer och välja sina sammanhang kan vi tillsammans övervinna de utmaningar som Sverige står inför. När andra höjer röster och säger vi inte kan eller att staten måste ta alltmer makt från oss för att lösa en rad politiska utmaningar så utgör vi motpolen. Vi tror på alla individer - vi tror på dig. För när andra vill ta tillbaka kontrollen till staten vill vi ge tillbaka kontrollen till dig.

Valet 2022 är ett värderingsval som kommer att påverka din framtid. Välj därför ett frihetligare och grönare Sverige. Det är dags att ge tillbaka kontrollen till dig.

Klimatet kräver vår handlingskraft

Centerstudenters miljö och klimatpolitik genomsyras av reformvilja utan att vara detaljstyrande. En av våra viktigaste principer är den om teknikneutralitet. Politikens roll är att etablera spelreglerna och slutmålet - vad som ska och behöver göras, inte hur. Hur problem ska lösas är en uppgift för människor, entreprenörer och företag. Historiskt har miljö- och klimatarbetet blivit försenat. Processen har skadats av politiker som tror sig veta i detalj hur problem ska lösas. I stället har resurser slösats på fel saker, resurser som hade kunnat brukas bättre av skattebetalande individer och företag.

Leveranssäker och stabil elförsörjning är en viktig förutsättning för den svenska industrin och ekonomin, och inte minst för att vi ska kunna klara den gröna omställningen. När elnätet och elförsörjningen planeras krävs perspektiv på både lång och kort sikt. På lång sikt måste vi säkra en fossilfri elproduktion såväl som ett hållbart och leveranssäkert elnät. På kortare sikt behöver vi säkerställa att all el som används i Sverige produceras fossilfritt och med så låg klimat- och miljöpåverkan som möjligt. För att inte näringslivet eller samhället i stort ska drabbas av negativa konsekvenser på grund av osäkerhet i energiförsörjningen bör energipolitiken eftersträva långsiktighet där tydliga spelregler för energisektorn läggs fram.

Miljön är en fråga om rättigheter och om rättvisa. En frihetlig miljöpolitik tar sin utgångspunkt i det illegitima att förbruka andras egendom och skada andra människor. Genom att sätta upp tydliga och teknikneutrala regler som främjar internationell konkurrens kan både miljön och människors rättigheter skyddas. En stark äganderätt och en fungerande marknad som internaliserar de negativa externaliteter av miljöpåverkan är grunden för en lyckad miljöpolitik.

Ett av de största hoten mänskligheten står inför är kraftiga klimatförändringar. De riskerar att förändra den ekologiska balansen, skapa stora ekonomiska skador och kraftigt försämra förutsättningen för rika och goda liv på jorden. För att begränsa klimatförändringarna krävs kraftiga minskningar av de globala klimatutsläppen. För att uppnå detta krävs en effektiv politik med ekonomiska styrmedel.

Centerstudenters reformagenda för bättre miljö och klimat:

Ny energi till Sverige

1. **Reformera elmarknaden.** En fördel med vattenkraft-, kärnkraft- och kraftvärmeverk är att de bidrar leveranssäkerheten genom att tillföra svängmassa i energisystemet. Vi vill effektivisera elmarknaden och se till marknaden för systemtjänster blir mer rättvis genom att se till att de energislag som ökar instabiliteten i elnätet även är de som står för kostnaderna att

återstabilisera det. Det skulle gynna, inte bara ovan nämnda energislag, utan även skapa en tydligare ersättningsmodell för energilagring.

2. **Avgränsa det kommunala vetot till förmån för en grön omställning.** Sverige behöver ny energi och det kommunala vetot ställer ibland till det. Vi vill därför införa regelförenklingar som skapar bättre förutsättningar för en grönare omställning.
3. **Liberalisera energisektorn.** Vi behöver all el vi kan få. I dagsläget gör tillståndsprocesser och regelverk att det tar alldeles för lång tid att få bygglov för energiproducerande anläggningar. Ett stort steg i rätt riktning vore att avskaffa kravet på kommunal tillstyrkan för etablering av framför allt vindkraft. Men även att reformera de delar av energiöverenskommelsen som begränsar antalet, och platsen för, nya kärnkraftsreaktorer. Gör det lättare för alla fossilfria energislag att etableras och låt dem konkurrera på lika villkor.
4. **Sänk energiskatten till den lägsta tillåtna nivån enligt EU:s regler samt verka för att energiskatten tas bort.** Den främsta garanten för ett långsiktigt, stabilt och hållbart energisystem är att låta hållbara energikällor konkurrera ut fossila energikällor som beskattas baserat på deras negativa klimatpåverkan. Inte genom att beskatta all elanvändning lika. Skatter innebär högre priser och högre priser leder till lägre, eller alternativ, konsumtion. Det är emellertid önskvärt att öka elektrifieringen och en punktskatt på energi ger incitament att använda alternativa, men inte nödvändigtvis bättre.
5. **Bygg ut elnätet.** Det svenska elnätet behöver stärkas för att möjliggöra en ökad överföringskapacitet. Genom att förbättra och bygga ut elnätet och dess infrastruktur underlättas export av fossilfri energi till övriga Europa såväl som Sverige i stort.
6. **Avskaffa avfallsförbränningsskatten.** Den införda avfallsförbränningsskatten är ineffektiv och bör därför avskaffas. Statens möjlighet att beskatta individen är ett kraftfullt maktmedel. Skatt bör därför vara effektivt och uppnå tilltänkta effekter.

En hållbar miljöpolitik

7. **Alla miljöskadliga subventioner, såsom fiskesubventioner, bör fasas ut.** Subventionerna snedvrider marknaden och leder till överanvändning av resurser, såsom överfiske i havet.
8. **Äganderätten ska stärkas och vara tydligt definierad.** Detta motverkar överanvändning av resurser och skador i förhållande till detsamma. Kollektiva varor utan ett tydligt definierat ägande resulterar i överanvändning eller skada på miljön, eftersom ingen känner ett ansvar för resurserna. Stärk äganderättens ställning genom krav på lagstöd för expropriering av mark med anledning av miljöhänsyn.

9. **Farliga kemikalier ska beskattas eller förbjudas.** Många skadliga kemikalier förorenar vattnet och marken och skapar problem för växter, djur och människor. Användning av dessa kemikalier måste reduceras.
10. **Gynna den cirkulära ekonomin.** Återvinning och återbruk av resurser kommer vara en viktig del av att värna miljön men också vara en viktig del av ekonomin. Genom rätt incitament kan man förlänga livslängden på produkter. Sverige bör utöka det lagstadgade producentansvaret för att göra det lättare för människor att göra rätt.
11. **Miljöbalken måste reformeras.** I grunden är det sunt med ett starkt miljöskydd men i dagsläget är miljöbalken stelbent och hämmar den gröna utvecklingen. Den måste göras om för att ta hänsyn till ett bredare helhetsperspektiv i den gröna omställningen, där klimatperspektivet ges större betydelse än idag i prövningen av nya eller utökade verksamheter och projekt.

Klimatet kräver vår handlingskraft

12. **Byt ut plakatpolitik mot en generell koldioxidskatt.** Skatt på koldioxid är det effektivaste styrmedlet för att minska utsläppen. Beskattning bör ske på ett teknikneutralt sätt för att inte snedvrída konkurrensen. Samtidigt bör inga sektorer undantas från beskattning - koldioxid ska beskattas oavsett ursprung. Med en generell koldioxidskatt kan vi byta ut plakatpolitik och ta bort tandlösa klimatskatter.
13. **EU:s ETS bör skärpas och inkludera fler sektorer.** EU:s handel med utsläppsrätter är ett av de effektivaste och bästa globala systemen vi har för att reglera och minska våra koldioxidutsläpp. Samtidigt undantas många sektorer vilket medför att koldioxidutsläppen fortsatt är oreglerade. Det måste förändras.
14. **Inför en bred gränsjusteringsmekanism för koldioxid.** Ett förslag om en gränsjusteringsmekanism för koldioxid finns idag på Europaparlamentets bord. Förslaget innebär att EU även tar hänsyn till utländsk prissättning av utsläpp genom att införa en tull som motsvarar prisskillnaden mellan EU ETS och den utländska prissättningen. Vi ser positivt på att den reformen genomförs för att skapa incitament för ett globalt system som reglerar och minskar utsläppen. Vi ser även positivt på att mekanismen på sikt utökas för att inkludera alla branscher. På så sätt kan vi handla för klimatet och så kan ny grön teknik snabbare spridas i världen.
15. **Ett system för lagringspeng bör införas.** Att minska våra utsläpp är helt avgörande men samtidigt kommer vi behöva fånga in koldioxid och metan som redan finns i atmosfären. Därför bör ett ekonomiskt system för koldioxidlagring införas för att skapa incitament för koldioxidlagring. Systemet bör utgå från en teknikneutral princip och utgå från flera lösningar såsom återställande av skogs- och våtmarker eller CCS.
16. **Klimatbiståndet bör stärkas.** Klimatförändringarna drabbar världens fattigaste och mest utsatta mest. Svenskt klimatbistånd är viktigt både för att finansiera

klimateanpassningar för att minimera de förödande effekterna av klimatförändringarna och för att minska utsläppen genom att sprida grön teknik.

Hela Sverige behövs

Många bor eller väljer att bo på landsbygden, där förutsättningarna för offentlig service är lägre samtidigt som skatterna är höga. Där naturen är nära men strandlinjen för nära för att få bygga. Där detaljregleringar och statlig styrning hämmar den naturliga innovationskraften i bygden. Det är skillnad på livet i staden och livet på landet, men skillnaderna borde vara mindre. Vi anser att landsbygden inte ska vara en kostnadspost, utan en tillväxtmotor där kreativa lösningar gynnas, såväl offentligt som privat. Med förslagen nedan anser vi komma ett kliv på vägen mot en landsbygd som lever och behövs.

Centerstudenters reformagenda för att hela landet ska leva:

Hela landet ska leva

17. **Reformera det kommunala utjämningsystemet så det tar hänsyn till oföränderliga förutsättningar.** Den största delen av dagens utjämningsystem går till kostnadsutjämnning utifrån kommunens hushållning, vilket i praktiken uppmuntrar skatteslöseri och nedvärderar ansvarsfull politisk styrning. Fasta faktorer såsom geografiska och demografiska förutsättningar bör vara de huvudsakliga principerna för utjämningsystemet.
18. **Detaljreglering av kommunala angelägenheter minskas för att ge större utrymme åt det kommunala självstyret.** Vi tror på federalism och decentralism, dels för att det ger förutsättningar för att beslut kan fattas så nära människan som möjligt, dels för att en uppdelning av makt minskar risken för att politiska och nationella särintressen snabbt ges för mycket makt på bekostnad av den enskildes frihet. Det kommunala självstyret är en grundläggande komponent i den svenska federalismen, som alltför ofta hämmas genom statlig detaljreglering av kommunernas uppdrag. Därför bör kommunallagen reformeras så att de regler som gäller kommunala befogenheter enbart, utöver vad grundlagen ställer för krav, reglerar vad kommuner inte får göra.
19. **Digital infrastruktur ska byggas ut och upphandlas på ett teknikneutralt sätt.** Vikten av tillgång till internet är viktigt för både privatpersoner i vardagen och för att företag ska kunna erbjuda sina tjänster till hela världen. Den har även en viktig roll att spela för offentlighetens närvaro genom digitala vård- och utbildningskontakter. Samtidigt är en kostnadseffektiv och rättvis upphandling av största vikt dels för att främja den teknikutveckling inom området som går snabbt framåt, dels för att hushålla med de offentliga medlen.
20. **Det statliga alkoholmonopolet bör avskaffas.** I många kommuner finns Systembolaget enbart på huvudorten, som kan vara många mil bort. Ett avskaffat alkoholmonopol hade bidragit med möjligheten för lokala affärer att sälja alkohol samt öppnat upp för lokala producenter att sälja sina produkter på platsen där de produceras.

21. **Fasa ut de europeiska jordbrukssubventionerna.** Det svenska jordbruket är konkurrenskraftigt och håller internationellt hög kvalitet. Att jordbrukssubventioner är ett såpass stort inslag i europeiskt jordbruk bidrar till stor del till att snedvrider konkurrensen inom sektorn, vilket inte nödvändigtvis gynnar svenska bönder. Samtidigt behöver jordbruket mer sund konkurrens och effektiviseras än mer. Det skulle gynna både livsmedelsförsörjningen och klimatet. Därför vill vi arbeta för att Common Agricultural Policy avskaffas så att jordbrukssektorn konkurrensutsätts, både från europeiska och utomeuropeiska aktörer.
22. **Skydda det välfungerande skogsbruket.** Efterfrågan på mer förnybart ger skogsindustrin en nyckelroll i utvecklingen mot ett hållbart samhälle. Det svenska skogsbrukets utveckling har resulterat i en ökad mängd skog, såväl areal- som volymmässigt, som binder in långt mycket mer koldioxid än tidigare vilket minskar den negativa effekten av våra globala utsläpp. Skogsbruket bidrar också med hållbara material inom andra sektorer, vilket innebär att mindre hållbara material kan substitueras. För att värna skogsbrukets viktiga roll måste privata skogsägare och företag ges rimliga förutsättningar. För att klara klimatomställningen bör det svenska skogsbruket fortsatt värnas och försvaras i en internationell kontext. På lång sikt bör det kommersiella skogsbruket utökas för att maximera dess kolinbindning.
23. **Forskning på och användning av genredigering bör underlättas i Sverige och EU.** Genredigering kan användas för att öka avkastning, minska bristsjukdomar och öka resistens mot skadedjur exempelvis på grödor, och därmed hjälpa människan att bruka jord och hav hållbart. Det är också mer platseffektivt då man får en större avkastning och får möjligheten att öka resiliensen hos grödor, en vinst sett ur ett klimatperspektiv. För att kunna dra nytta av dessa fördelar krävs lättnader av restriktioner gällande forskningen.
24. **Avskaffa det generella strandskyddet.** Att strandskyddet fungerar på samma sätt på tätbebyggda som obebyggda vattennära områden innebär minskade möjligheter för aktörer och individer att nyttja sjönära mark. Strandskyddslagstiftningen behöver utgå från att det är den som äger marken som bestämmer och att det ska vara kommunens samt medborgarnas makt att avgöra lokalt vad som är skyddsvärd natur, och vad som ska kunna tas i anspråk för bebyggelse.

Ett jämställt Sverige med möjligheter och rättvisa för alla

Centerstudenters tro på individens frihet innebär i förlängningen att vi tror att alla människor är födda jämlika. Som liberala feminister vill vi reducera statens makt och ge mer makt till individen. Ett liberalt samhälle möjliggör för människan att avancera sig framåt i livet och ger var och en jämlika möjligheter att lyckas - oavsett kön.

För att tillförsäkra alla i Sverige lika möjligheter och rättigheter ser vi behov av effektiva reformer vad gäller mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Mycket har hänt inom dessa områden, men det räcker inte. Vidare krävs satsningar på ekonomisk jämställdhet. Var och en ska oavsett kön, ha samma möjligheter att göra medvetna ekonomiska val och att uppnå ekonomisk självständighet genom hela livet.

Centerstudenters reformagenda för ett jämställt Sverige:

Våld i nära relation

25. **Höj straffen för sexualbrott, grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning.** Hänsynslösa och integritetskränkande brott mot individens liv och hälsa ska alltid straffas hårt.
26. **Inför obligatorisk elektronisk övervakning, eller fotboja, vid utfärdande av kontaktförbud.** Idag får kontaktförbud förenas med elektronisk övervakning. I varje enskilt fall måste dock den utsattes situation vägas mot det intrång det innebär för förbudspersonen. Centerstudenter vill att kontaktförbud alltid ska förenas med elektronisk övervakning.
27. **Öka kunskaperna om hedersrelaterat våld inom svenska myndigheter.** Individer som faller offer för hederskulturen är ofta rädda för att söka hjälp på egen hand. Det är viktigt att relevanta myndigheter har god kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck för att adekvata åtgärder ska kunna vidtas i god tid. Dessutom finns anledning att ställa krav på god samverkan mellan relevanta myndigheter i frågan om hedersförtryck.
28. **Utforma en tydligare reglering om myndigheters hantering av skyddade personuppgifter.** Tidigare i år släppte jämställdhetsmyndigheten en rapport om personer som lever med skyddade personuppgifter. Granskningen visar att tre av fyra personer som fått skyddade personuppgifter någon gång har fått sin identitet röjd. I de allra flesta fall beror det på svenska myndigheters misslyckanden. Rutinerna inom och sinsemellan myndigheterna måste vara vattentäta.
29. **Utred kriminalisering av kontrollerande beteende.** Våld i en nära relation börjar vanligtvis inte med grovt fysiskt våld. Klandervärda beteenden som psykisk misshandel, ekonomiskt våld och övervakning i hemmet förekommer inte sällan innan det första slaget. Genom att kriminalisera kontrollerande beteende

stärks kvinnors möjligheter att komma ur en destruktiv relation i ett tidigare skede.

30. **Kriminalisera vårdnadshavares underlåtenhet att skydda sitt barn från kvinnlig könsstympning.** Nolltolerans ska råda mot att utsätta sitt barn för ett irreversibelt ingrepp som skadar den sexuella och reproduktiva hälsan. Vanliga följder av könsstympning är hämmat sexualliv, blödningar, infertilitet eller död. Underlåtenhet att avslöja könsstympning är sedan 2017 kriminaliserat i Sverige. Vi vill gå steget längre och införa ett striktare ansvar för vårdnadshavare vars barn tvingas genomgå ett sådant ingrepp.
31. **Kriminalisera oskuldskontroller och oskuldsoperationer samt inför utförande av detsamma som en grund för återkallande av läkarlegitimation.** På vissa svenska vårdcentraler förekommer så kallade oskuldskontroller där unga kvinnor tvingas att genomgå undersökningar av underlivet i syfte att fastställa att vederbörande inte har haft sex. Ibland åtföljs dessa av oskuldsoperationer. Det reproducerar en omodern och förlegad syn på kvinnlig sexualitet som inte hör hemma i Sverige och som bygger på icke vetenskapliga grunder. För att enklare komma åt läkare som utför dessa bör en särskild grund för att frånta legitimation i dessa fall införas. På så sätt förenklas prövningsförfarandet för Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN). Utförandet av oskuldskontroller bör även bli straffbart.
32. **Kriminalisera underlåtenhet att anmäla eller på annat sätt avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott.** Det är sedan 2014 straffbart att genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmå en person att ingå ett äktenskap. Att förmå ett barn att ingå äktenskap är sedan 2020 kriminaliserat. Dessutom kan utreseförbud utfärdas om det finns risk att barnet förs utomlands för att ingå äktenskap. Det är inte sällan som äktenskapstvång respektive barnäktenskap föregås av noggrann planering där flera personer är inblandade och har kännedom om vad som ska ske.

Ekonomisk jämställdhet

33. **Reformera föräldraförsäkringen.** Den svenska föräldraförsäkringen är unikt generös. En allt för lång föräldraledighet är kostsam och har visat sig försämra kvinnors löneutveckling, karriärmöjligheter och arbetskraftsdeltagande. Föräldraförsäkringen i dess nuvarande utformning bör därför förkortas.
34. **Låt tjänstepension ingå i giftorättsgodset i samband med skilsmässa.** Den make som i större utsträckning avstått från förvärsarbete till förmån för oavlönat hushållsarbete, i de allra flesta fall kvinnor, skulle drabbas mindre i pensionshänseende av en skilsmässa. Därför bör utgångspunkten vara att tjänstepensionen som huvudregel ingår som giftorättsgods mellan makar, och därmed delas lika vid skilsmässa. Fler borde dessutom dela pensionsrätter mellan sig. Vi anser att även överföring av pensionsrätter mellan samboende bör tillåtas.

- 35. Värna privata aktörer inom vårdsektorn.** Tre fjärdedelar av de som jobbar inom vård och omsorg är kvinnor. 60 % av företagare inom vård och omsorg utgörs av kvinnor. Satsningar på de privata aktörerna inom vårdsektorn gynnar inte bara kvinnligt företagande, utan även kvinnor som arbetar inom vården. I stället för att låsa in kvinnor i offentliga monopol skapas möjligheter för arbetande kvinnor att byta arbetsgivare, dra nytta av en konkurrens om bättre arbetsvillkor och bättre lön.

Företagande och jobb bygger Sverige

Marknadsekonomi är basplattan i det som är Sveriges välstånd. Genom den producerar företag varor och tjänster som tillfredsställer våra behov och önskemål. Genom den anställs människor och ges ekonomisk frihet, personlig utveckling och ett sammanhang. Genom den skapas rikedom som kommer alla till del genom välfärdssamhället. Genom den skapas nya innovationer som förbättrar både för människa och jord.

Idag präglas dock marknaden fortsatt av starka hinder om allt från regler om fackförbunds inflytande till vem som får jobba i Sverige. Dessutom försvårar Sveriges höga skattetryck företagens möjlighet till expansion, innovation och nyanställningar. Resultatet av detta är bland den högsta arbetslösheten i Europa och ett växande utanförskap. Därför måste arbetsmarknaden bli friare. Målsättningen måste vara att det ska vara lätt för arbetsgivare att hitta rätt arbetskraft och att de inte i oproportionerligt stor utsträckning ska motarbetas av stat eller fack. Att den som ännu inte arbetar ska ha så öppna vägar som möjligt in i arbetslivet, så att fler arbetar och färre försörjs genom socialförsäkringar.

Centerstudenters reformagenda för att hela Sverige ska jobba:

En modern arbetsmarknad för alla

36. **Inför fri etableringsrätt för den som vill driva yrkeshögskola och begränsa inte den tid en yrkeshögskola får verka.** Sverige har en alldeles för stelbent arbetsmarknad, en alldeles för akademisk arbetsmarknad och alldeles för få människor på arbetsmarknaden. En viktig del i att få bukt med detta är att stärka yrkeshögskolan. Genom att inte begränsa vem som får starta yrkesutbildning inom vad, kommer den utbildning som efterfrågas av arbetsgivare att erbjudas till arbetstagare. Tillståndsperioderna för utbildningarna är också ett stort hinder för att bygga kvalitet och rykte, vilket försvårar rekryteringen till utbildningarna.
37. **Inför en proportionalitetsprincip för stridsåtgärder.** De svenska fackförbunden har mycket långtgående rättigheter i svensk lagstiftning. Många exempel på där kollektivavtalslösa företag tvingas till konkurs av fackliga blockader har tyvärr förekommit. Även företagare har rätt att stå utanför förening och det är inte rimligt att fackförbund enligt lag kan åsamka företag så pass stor ekonomisk skada i varje given situation. Därför bör en proportionalitetsprincip för stridsåtgärder införas i Sverige.
38. **Ta bort den lagstadgade rätten till sympatiåtgärder.** Även detta är ett exempel på när svenska fackförbund kan åsamka mycket stor ekonomisk skada på företag. Rättigheter bör tillfalla individer och inte organisationer, varför

utomstående aktörer såsom annat fackförbund inte borde kunna lägga sig i den konflikt som sker mellan fackförbund och arbetsgivare.

Ett Sverige öppet för de som vill jobba

39. **Sverige ska fortsatt ha en generös reglering för arbetskraftsinvandring, där det är arbetstagarens val och arbetsgivarens efterfrågan som styr.** Ekonomin är inte ett nollsummespel där det finns ett fast antal jobb. Tvärtom växer ekonomin och fler jobb skapas när människor kommer hit för att arbeta. Därför har arbetskraftsinvandringen bara positiva effekter, både för arbetsgivaren, arbetstagaren och Sverige i stort.
40. **Kravet på att handläggare på migrationsverket ska kräva in ett fackligt yttrande vid beviljning av arbetstillstånd slopas.** Detta yttrande har inte något reellt inflytande på beslutet, utan är bara en administrativ börda som läggs på Migrationsverkets handläggare. Dessutom är den arbetsgivare som vill anställa utländsk arbetskraft ett intyg gott nog för att den utländska arbetskraften efterfrågas på arbetsmarknaden. Med tanke på dagens oacceptabla väntetider på beslut från Migrationsverket är inte detta yttrande motiverat.
41. **Vid prövning av förlängning av arbetstillstånd där underlaget för beslutet har brister bör Migrationsverket se till huruvida och hur snabbt den sökande har korrigerat sina misstag, inte huruvida misstagen har begåtts eller inte.** Att ta sig igenom den svenska byråkratiska djungeln är krångligt och det är lätt att det blir fel. Ett misstag ska dock inte kunna stoppa hela processen med att få arbetstillstånd. Migrationsverket bör jobba med den som vill jobba i Sverige, inte mot den.
42. **Regelverket för uppehållstillstånd för doktorander ska återgå till 2014 års bestämmelser, vilka ger doktorander rätt till permanent uppehållstillstånd efter fyra års studier.** Sedan 2021 gäller en ny utlänningslag som innebär att det för arbetstillstånd krävs ett anställningsavtal om minst 18 månader. Detta är oerhört ovanligt för nydisputerade doktorer att uppnå eftersom det i början av karriären är norm med korta kontrakt. Vidare finns ett språkkrav för permanent uppehållstillstånd ute på utredning som skulle drabba forskare, vars arbetspråk oftast är engelska och som inte har intention att stanna kvar i Sverige resten av livet. Sammantaget tvingar denna reglering doktorander som disputerat, forskat och knutit kontakter i Sverige att lämna landet.

Stärk arbetslinjen

43. **Socialförsäkringsystem som asylsökande och nyanlända har rätt till, exempelvis etableringsersättning, försörjningsstöd och föräldrapenning, ska göras om för att följa ett CSN-baserat upplägg med subventionerade lån.** Den som söker sig till Sverige ska i regel vara välkommen här. Däremot har de senaste åren visat att de ekonomiska system som finns idag inte är anpassade för en globalistisk värld och att det tar alltför många år innan personer som flyr hit kommer i

arbete. En rimlig ansats vore att gå över till ett CSN-liknande socialförsäkringssystem som skulle säkerställa att den som kommer hit får sina behov tillgodosedda, men också i mycket större utsträckning uppmanar till arbete. Det är en mer hållbar lösning, både för den svenska ekonomin, samhället i stort och personen som kommer hit.

44. Återgå till ersättningsnivåerna i A-kassan som gällde under Alliansregeringarna.

En klar majoritet av all forskning visar att det finns ett direkt positivt samband mellan ersättningsnivåerna inom A-kassan och arbetslösheten. Med tanke på det läge svensk arbetsmarknad befinner sig i just nu krävs alla åtgärder för att sänka arbetslösheten, varför A-kassan helst av allt bör sänkas och i alla fall inte bör höjas.

Sveriges och hushållens ekonomi måste stärkas

God ekonomisk politik är enhetlig, förutsägbar och har ett stort inslag av försiktighet kring statlig inblandning. Utan enhetlighet uppstår lobbyism, skatteplanering och orättvisa. Utan förutsägbarhet dämpas investeringsviljan, exempelvis kring kärnkraft där politiker länge gett blandade signaler. Utan försiktighet kring statlig inblandning får viljan att hjälpa till ofta oväntade och oönskade bieffekter i de komplexa ekonomiska ekosystemen

Idag saknas dessa kvaliteter i svensk finanspolitik. Skattesystemet är ett lapptäcke av undantag, avdrag och detaljregleringar som har försökt lösa grundproblemet: att skattetrycket är för högt i allmänhet och skatten på arbete är för hög i synnerhet. Resultatet har blivit hög arbetslöshet för att företagen inte har råd att anställa, skenande bostadspriser för att lån har blivit för billiga och uteblivna investeringar för att regelverken är för krångliga och oförutsägbara.

Sverige behöver tråkig ekonomisk politik framöver. Det finanspolitiska ramverket, med budgetmålen och budgetprocessen, måste värnas. En större skattereform som harmoniserar och förenklar skattesystemet bör genomföras. Fler statliga bolag och investeringskapital bör avvecklas. Ibland behövs mindre, och inte mer, politik för att förbättra.

Centerstudenters reformagenda för att stärka Sveriges och hushållens ekonomi:

En ny skattereform

45. **Sänk arbetsgivaravgiften.** Detta skulle ha flera effekter: företagen hade sänkt sina kostnader, utrymmet för högre löner hade blivit större och möjligheten att anställa fler hade ökat. Specifikt borde den allmänna löneskatten, som är den del av arbetsgivaravgifterna som egentligen bara är en vanlig skatt på arbete, sänkas.
46. **Sänk den statliga inkomstskatten.** Premien för hårt arbete och lång utbildning är alldeles för låg i Sverige, vilket beror på våra höga skatter i allmänhet och den höga marginalsikten i synnerhet. Den som arbetar får behålla alldeles för lite av sina pengar.
47. **Inför enhetlig moms.** Det finns många exempel på gränsdragningar vars utfall blir helt absurda, exempelvis konserter i allmänhet som har en momssats på 6%, medan den som vill gå och se ett dansband betalar moms på 25%. Detta leder till regelkrångel, onödig lobbyism och ren och skär orättvisa. Politiken ska inte gynna en bransch över en annan.
48. **Avskaffa RUT- och ROT-avdragen.** Även detta är ett exempel på där politiken har bestämt sig för att gynna företag som utför vissa tjänster över andra.

Syftet, att skapa fler jobb och omvandla fler svarta jobb till vita, är god. Målet kan dock lika gärna uppnås genom en bred sänkning av skatten på arbete.

49. **Avskaffa 3:12-reglerna.** Denna reglering har gett upphov till utförlig skatteplanering. Det finns inte någon rättvisa i att den som kan bolagisera sitt arbete ska betala lägre skatt än den som inte kan det. Regleringen kommer från grundproblemet att skatten på arbete är väldigt mycket högre än skatten på kapital, vilket är det som borde angripas.

En fungerande bostadsmarknad

50. **Fasa ut ränteavdraget.** Ränteavdraget har bidragit till de senaste årens skenande bostadspriser och den svenska befolkningens ökade skuldsättning. Det gynnar även bara de som både äger och arbetar - en grupp som borde kunna stå för sina egna räntekostnader. Att fasa ut ränteavdraget är en nödvändighet för en rättvis bostadsmarknad i balans.
51. **Gör det enklare att skjuta upp och betala reavinstskatten på bostäder över längre tid.** Reavinstskatten bidrar till starka inlåsnings effekter på svensk bostadsmarknad, då den betalas varje gång man säljer sin bostad. Det innebär att den som flyttar oftare betalar mer skatt än den som flyttar mer sällan. Exempelvis är det ett stort problem att äldre personer drabbas hårt av att sälja stora bostäder de inte längre är i behov av. För att mildra effekten av reavinstskatten måste det därför bli enklare att betala den över tid, så att smällen vid försäljning inte blir lika hård.
52. **Avskaffa stämpelskatten.** Stämpelskatten är en ren transaktionsskatt på fastigheter, vilket innebär att den som köper en fastighet får betala ett par procent av värdet i skatt. Även denna skatt bidrar till rena inlåsnings effekter, vilket gör nyttjandet av bostäder mindre effektivt. Staten ska inte beskatta allt den kan för beskattandets skull.
53. **Lätta på byggreglerna.** Idag finns långtgående reglering för hur och var man får bygga. Vissa av dessa är motiverade, såsom att man inte får bygga med miljöfarliga material. Andra, såsom hur mycket buller som är tillåtet, är det inte. Dessa regler begränsar mängden bostäder som kan byggas och underblåser den bostadsbrist som finns. Om en ung person hellre bor i en lägenhet nära en flygplats än hemma hos sina föräldrar måste detta vara tillåtet.

Långsiktighet och ansvarstagande i de ekonomiska systemen

54. **Värna det finanspolitiska ramverket.** Den senaste mandatperioden har präglats av hoppande majoriteter som river upp och ändrar i statsbudgeten. Utgångspunkten har skiftat från de budgetpolitiska målen till partiernas sakpolitiska önskelistor, vilket är ett djupt oansvarigt tillvägagångssätt som riskerar att allvarligt försvaga Sveriges ekonomiska robusthet inför en framtida kris.

- 55. Värna pensionssystemets finansiella oberoende.** Pensions-systemet bör fortsatt vara skilt från stats-budgeten, vara finansiellt hållbart och säkra rimliga pensions-nivåer över tid. Att helt ofinansierat betala ut bidrag från stats-budgeten skapar också stor osäkerhet om framtida pensions-nivåer, vilket på sikt riskerar att Sveriges hållbara pensions-system trängs ut av den typen av ofinansierade och ohållbara system som många andra länder med stor vanda dras med.
- 56. Reformera jobbskatteavdraget så att det inte beror på olika kommuners skattenivåer.** Idag är jobbskatteavdraget utformat som en procentsats av kommunalskatten, i stället för en fast procentsats av inkomsten direkt. Detta innebär att kommunala skattehöjningar delvis subventioneras av staten. Kommuner behöver bli mer självständiga och ta ansvar för sin egen ekonomi, varför denna ordning bör ses över.

Fria marknader för friare individer

- 57. Sverige ska inom ramen för EU arbeta för att upprätta frihandelsavtal med fler länder.** Frihandel är ett av våra starkaste verktyg för att bygga globalt välstånd och fred. Genom upprättandet av frihandelsavtal ges utvecklingsländer förutsättningar för långsiktig och självständig tillväxt. Därför måste vi fortsätta sträva mot att ta bort protektionistiska handelshinder med så många länder som möjligt.
- 58. Försäljning av alkohol regleras genom ett licenssystem.** Det finns ingen oberoende forskning som visar att det svenska alkoholmonopolet har några större positiva inverknings på den svenska befolkningens hälsa. Däremot står det helt självklart i vägen för de lokala specialbutiker och gårdshandlare som annars hade dykt upp där de efterfrågas.
- 59. Sälj ut fler offentliga bolag.** Problemet med offentliga bolag är att deras styrning och mål är tvetydiga. Incitamenten för att driva företag på ett ansvarsfullt och ekonomiskt gångbart sätt försvagas av att skattemedel finns tillgängliga vid behov av tillskjutet kapital. Skattebetalare ska inte stå för risken som finns i att driva företag.
- 60. Avskaffa statliga investeringsfonder.** Statligt riskkapital motiveras med att det försöker rätta till marknadsmisslyckanden, men närvaron av dessa misslyckanden är otroligt svår att påvisa. I stället är investeringsfonder en ineffektiv form av näringspolitik som snarare tränger undan privat riskkapital. Offentliga medel ska inte användas till sådant som inte kan påvisas ha effekt.

En vård och omsorg som sätter människan i centrum

Den svenska skattefinansierade sjukvården har historiskt tjänat landet väl. Den har gett svenska medborgare närmast kostnadsfri tillgång till banbrytande och högkvalitativ sjukvård. I jämförelse med våra europeiska grannar presterar Sverige fortfarande bra inom flera nyckelområden för den medicinska kvaliteten.

Men de senaste decennierna har svensk sjukvård stött på allt större utmaningar. Växande köer, färre vårdplatser, lägre produktivitet och sämre bemötande urholkar förtroendet för hälso- och sjukvården. Personal och patienter rör sig med anledning av detta i större utsträckning mot privat vård och egna sjukförsäkringar, ett symptom på att dagens offentligt drivna vård inte levererar efter förväntningar.

Sverige står inför stora demografiska utmaningar och förväntningarna på den offentliga välfärden är stora. Det har de senaste åren blivit alltmer påtagligt att hälsa, välmående och välstånd inte värnas bäst av en stor välfärdsstat av 1900-talsmodell. Vi behöver staka ut en ny riktning för sjukvården som bygger på konkurrens, kostnadskontroll, som präglas av valfrihet och mer förebyggande fokus gentemot den enskilde samt en renodlad roll för det offentliga.

Centerstudenters reformagenda för bättre vård och omsorg:

En bättre vård och omsorg

61. Intensifiera arbetet som möjliggör att alla ska kunna ha en fast läkarkontakt.

Vidare vill vi även förbättra och öka tillgängligheten till informationen som ligger till grund för vårdvalet. Utförare inom primärvården ska vara ålagda att informera patienten om möjligheten att välja en fast läkarkontakt.

62. Det bör införas en möjlighet till kombinerad specialisttjänstgöring. Som det ser ut idag tillåts studenter på den svenska läkarutbildningen enbart att fullfölja en ST åt gången. System som möjliggör för dubbla specialistutbildningar finns dock redan i flera andra länder och även om ett sådant upplägg generellt bidrar till ett högre tempo för studenterna är det mer kostnadseffektivt och gör också en rad, annars inte lika populära specialiseringar attraktiva då de går att kombinera med andra fält. Detta skulle vara ett sätt att kunna höja statusen på bland annat allmänläkaryrket och öka antalet läkare inom fältet. Att dessutom kunna arbeta multidisciplinärt är en fördel både för yrket i vardagen och för sjukvårdens vidare utveckling.

63. Vidareutveckla systemet med privata sjukvårdsförsäkring och utred hur svensk sjukvårdsfinansiering kan reformeras mot en försäkringsfinansierad modell med obligatoriska sjukvårdsförsäkringar. Utgångspunkten ska vara att samtliga medborgare har en sjukvårdsförsäkring samt erbjuds ett spektrum av valbara premier och självrisker som inte får variera efter sjukdomsburda, bakgrund,

ålder eller levnadsfaktorer. Ingen vårdtagare ska kunna nekas en sjukvårdsförsäkring. Vidare bör regionerna bevaras som huvudmän för vården, där deras roll begränsas till beställande och marknadsövervakande funktioner, i syfte att bevara kvalitets- och kostnadskontroll. De obligatoriska sjukvårdsförsäkringarna bör förvaltas av licensierade privata och icke-vinstutdelande försäkringsföretag, som tar ut premier och självrisker inom ramar fastställda av politiska beslutfattare.

- 64. *Vårdcentraler ges möjlighet att använda sig av försäkringsliknande friskvårdsavtal.*** Framtidens vård kommer sannolikt att bygga på ett större deltagande och ansvar, samt påverkansmöjligheter, för den enskilda. Redan idag bör det möjliggöras för primärvårdens utförare, att likt Folktandvården, utforma och sluta egna friskvårdsavtal med sina patienter. Utgångspunkten bör vara ett flexibelt avtalssystem där alla är garanterade en grundförsäkring. Detta skulle bidra till dels att primärvården får en större möjlighet att identifiera och behandla rätt patientgrupp på rätt sätt, dels att individen ges incitament att ta ansvar för sin egen hälsa och läkarens rekommendationer.
- 65. *Inför en förstärkt vårdgaranti och sjukhusval.*** Ett av de största problemen inom svensk sjukvård är den ojämlika vård som de långa köerna bidrar till. Kortsiktigt bör det därför införas en förstärkt vårdgaranti som innebär att om hemregionens sjukhus inte klarar att ge patienten vård inom 30 dagar har patienten rätt att låta sig behandlas av privata kliniker och sjukhus. Om kötiden till en operation är kortare i grannregionen, ska man kunna välja att bli opererad där. I den förstärkta vårdgarantin ska det också ingå en upplysningsplikt som innebär att patienten ska upplysas om vilka kliniker eller sjukhus det går att vända sig till. Långsiktigt bör patientens rätt att välja vård i hela landet utökas till att även omfatta slutenvården.
- 66. *Valfrihet enligt Lagen om valfrihetssystem (LOV) införs inom barn- och ungdomspsykiatrin.*** Förslaget skulle innebära att vårdsökande får möjlighet att välja mellan regionens egen verksamhet och andra vårdaktörer samt att vi får en större mångfald av vårdutövare som kan konkurrera om kvalitet. Detta skulle förbättra verksamheten, korta köerna och öka valfriheten.
- 67. *En tryggare transvård.*** Idag präglas transvården av för långa köer som leder till självmedicinering i väntan på könsbekräftande vård. Många i behov av behandling lider dessutom av psykisk ohälsa. När patienten, ofta en ung person, väl får vårdkontakt går förfarandet i många fall för snabbt. Bristande utredning och alltför lättvindig diagnostisering är inte ovanligt. Transvården ska fungera lika bra som all annan vård.

Vidareutveckla den liberala demokratin

Den liberala demokratin är det bästa sättet att organisera ett samhälle på. Under den gångna mandatperioden fyllde vår svenska demokrati 100 år, men kan ändå inte tas för given. Flera är krafterna som hotar den liberala demokratin. En del kommer från ytterkanterna som ser mot auktoritära regimer för inspiration. Andra kommer utifrån - från just de auktoritära regimer som idag mer aktivt än någonsin tidigare försöker att söndra och splittra vårt demokratiska samhälle.

Det svenska statsskicket och den svenska förvaltningsmodellen har tyvärr givit upphov till många svagheter som kan nyttjas av illasinnade politiska makter för att åstadkomma stor skada på kort tid. Vi vill därför skydda den liberala demokratin. Vi vill stärka våra institutioner så de står pall, både i en stormig omvärld och i en samtid då politiska krafter vill begränsa och inskränka dina och alla andras rättigheter.

I vårt Sverige samverkar domstolar, statsskick, fria och robusta medier samt en självständig akademi för att stärka vår liberala demokrati. I vårt Sverige vet politiken och staten sina gränser - och lämnar utrymme för individer och organisationer att driva utvecklingen av idéer, kultur och fritidsintressen. I vårt Sverige lämnas fler beslut till den som har de bästa förutsättningarna att fatta besluten - de lämnas till dig. För ett samhälle där individer är fria att själva styra sina liv är kärnan i vår liberala demokrati. Och det är värt att försvara.

Centerstudenters reformagenda för att skydda och utveckla den liberala demokratin:

Stärkta rättigheter i en liberal demokrati

- 68. Införa en rätt för enskilda att få skäliga rättegångskostnader ersatta av det allmänna när denna haft skäl att få sin sak prövad.** Att gå till domstol är dyrt. I de allmänna domstolarna, alltså tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen, gäller som huvudregel att den förlorande parten betalar den vinnande partens rättegångskostnader till den nivå att dessa är skäliga. I mål mellan staten och enskilda kan det med andra ord finnas ett hinder att gå till domstol, främst för risken att få betala stora kostnader om staten skulle vinna. I förvaltningsrätt, alltså förvaltningsdomstol, kammarrätt och högsta förvaltningsdomstolen, har den enskilde inte rätt till att få sina rättegångskostnader ersatta ens vid vinst i domstol. Vi menar att detta är orimligt. Enskilda ska inte behöva stå kostnaderna för att få ett felaktigt förvaltningsbeslut rättat, eller för att kräva att få sina fri- och rättigheter respekterade. Även vid förlust dom bör enskilda kunna få sina kostnader betalda om de haft skäl att få sin sak prövad, exempelvis om det sedan blir prejudicerande.

69. **Stärk diskrimineringskyddet i grundlagen.** Idag är vårt diskrimineringsförbud utspritt över flera olika paragrafer i den svenska grundlagen. Att staten i sin verksamhet ska iaktta likhet mellan individer är grundläggande i en liberal demokrati. Vi vill samla diskrimineringsförbud och dessutom förtydliga att det inte bara är ett mål för statskicket samt de som utövar offentliga förvaltningsuppgifter att behandla alla lika inför lagen. Genom att föra in ett diskrimineringsförbud baserat på tydliga diskrimineringsgrunder skulle vi dessutom leva upp till FN:s rättighetskonvention och göra det enklare för enskilda att driva process mot staten i fall där diskriminering förekommer. Särbehandling med hänsyn till kön bör dessutom avskaffas i en sådan omskrivning.
70. **Inför en möjlighet till fastställsetalan avseende rättighetskränkningar enligt regeringsformen eller europakonventionen.** Idag kan enbart en talan väckas avseende skadestånd och därav är en förutsättning att någon lidit skada för att talan kan väckas. Vi menar att det finns ett självständigt värde i att kunna fastställa att en rättighetskränkning skett eller pågår. En sådan talan skulle även kunna förenas med eventuella skadeståndsanspråk.
71. **Maktbefogenheten mellan kommun, region och stat bör regleras i grundlagen.** De respektive offentliga nivåerna har i många fall överlappande ansvar, eller otydligt ansvar, vilket försvårar och komplicerar utförandet av den offentliga förvaltningen. En reglering av stat, kommuners och regioners ansvarsområden är nödvändigt för att undvika att uppdrag faller mellan stolarna eller utförs av flera instanser.
72. **Inrätta en författningsdomstol** sammansatt av ledamöter från både Högsta domstolen samt högsta förvaltningsdomstolen som ges möjlighet att pröva lagars överensstämmande med grundlagen och överordnade normer.
73. **Inrätta ett oberoende domarråd**, med uppgift att besluta kring frågor om domstolarnas administration, exempelvis frågor såsom tillsättning och pensionering av domare samt lön- och anställningsvillkor. Domarrådet bör vara sammansatt av representanter från riksdagen samt domarkåren och personal från domstolarnas egen administration.
74. **Avskaffa dagens system med nämndemän** till förmån för fler juristdomare i de instanser där nämndemän idag sitter med och dömer.

Värna den enskildes integritet

75. **FRA ska åter förbjudas att dela uppgifter om svenska medborgare med andra stater.** I höstas gick en förändring av FRA-lagen igenom som medför att FRA numera får dela uppgifter om svenska medborgare med andra stater under vissa förutsättningar. Vi menar att det aldrig är motiverat och vill därför att detta slopas.

76. **De myndigheter som använder sig av olika typer av övervakning och avlyssning borde därför årligen redovisa sitt användande samt redogöra för hur stor del av övervakningen som varit till användning i brottsutredningar.** Det är av stort värde att veta hur eventuella uppgifter som samlas in genom övervakning och avlyssning faktiskt används, särskilt för att kunna fastställa huruvida intrången och eller övervakningen står i proportion till de uppgifter som samlas in samt de ändamål som dessa uppgifter sedan används till.
77. **Stärk skyddet för privatlivet i grundlagen.** Idag utgår skyddet för privatlivet utifrån de tvångsmedel som återfinns i rättegångsbalken, snarare än utifrån det skyddsvärde som privatlivet har i sig. I vår mening har den enskildes rätt till privatliv ett självständigt värde, och skyddet för detsamma bör därför stärkas och förtydligas genom att tydligt definiera det område där enskilda är fredade från allmänhetens och det offentliga intrång, oavsett om intrånget uppkommit genom tvångsmedel som de är angivna i rättegångsbalken eller inte.

Besluten där de hör hemma - din kropp, dina val

78. **Aktiv dödshjälp tillåts** under strikta regleringar för människor med obotliga sjukdomstillstånd där livskvaliteten i livets slutskede är så låg och lidandet så stort att det kan anses outhärligt.
79. **Både altruistiskt och kommersiellt surrogatmödraskap legaliseras** och regleras från myndighetsåldern. En kvinna är ytterst den person som bör få fatta beslut kring hennes egen kropp. Vi vill därför att förbudet mot surrogatarrangemang, både där betalning förekommer samt fall betalning ej sker, ska tillåtas. En lösning för att garantera att beroendesituationer inte föreligger skulle vara etisk prövning av varje avtal kring surrogatarrangemang.
80. **Handel med sexuella tjänster legaliseras** och regleras i syfte att skydda sexarbetare. Idag verkar sexköpslagen mycket stigmatiserande. Vidare menar vi att individer själva som ska fatta beslut kring den egna kroppen.
81. **Bruk av samtliga droger avkriminaliseras**, och enbart försäljning av droger som av evidens och beprövad erfarenhet leder till en okontrollerad beroendeutveckling eller påtaglig skada för omgivning, förbjuds.

Större autonomi för samhällsbärande funktioner

82. **Stärk den högre utbildningens autonomi.** Detta kan ske genom att fler lärosäten överförs till att drivas i stiftelseform samt genom att lärosätena själva ska ta beslut om hur utbildning och forskning ska bedrivas, inom de allmänna principer som anges i högskolelagen.

83. **Grundlagsskydda den akademiska friheten.** En fri forskning och akademi är grundläggande för i en liberal demokrati samt för att värna om det fria meningsutbytet och utvecklingen i vårt samhälle. Den akademiska friheten måste därför grundlagsskyddas.
84. **Upprätthåll avståndet mellan kultur och politik.** Kulturens oberoende bör skyddas tydligare genom lag för det fall att det offentliga finansierar den. Större del av kulturen bör dessutom finansieras med icke-offentliga medel.

Värna Sveriges trygghet från yttre hot

85. **Avskaffa värnplikten.** Människor är inte statens egendom att nyttja efter eget godtycke. Samtidigt är det av stor vikt att vi ser till att kunna skydda vår liberala demokrati från yttre hot. Vi vill därför att personaltillgången inom Försvarsmakten baseras på frivillighet. För att så ska kunna ske måste staten se till att genomföra åtgärder för att öka attraktiviteten för karriär inom Försvarsmakten, och där har utvecklingen pekat i en positiv riktning de senaste åren.
86. **Utveckla alternativa karriärvägar inom Försvarsmakten.** Utöver att rekrytera måste Försvarsmakten också se till att behålla sina medarbetare. För att lyckas upprätthålla en stabil kompetensförsörjning krävs goda möjligheter till karriärbyte och utveckling inom organisationen.
87. **Inför ett ersättningsystem för samhällsviktiga tjänster och funktioner inom ramen för civilförsvaret.** I och med återuppbyggnaden av det civila försvaret vill vi se modeller som ersätter företag för garanterad leverans av kritiska varor och eller tjänster, snarare än att utse vissa företag som ansvariga och därmed snedvrída konkurrensen på marknaden.

Ett samhällskontrakt att lita på

Sverige står idag inför stora utmaningar. Detta gäller tyvärr även flera av samhällets allra mest fundamentala uppgifter. Även om antalet brott de senaste åren sjunkit, så har den upplevda otryggheten ökat under samma period. Samtidigt står vi inför en situation där svensk skola hamnat på efterkälke och många fortfarande lämnar grundskolan med ofullständiga resultat. Samhällskontraktet måste leverera bättre. Människor ska kunna känna sig trygga i hela landet, varje barn ska ha en bra skola och varje student en utbildning av värde.

Det svenska rättsväsendet kräver reformer för att kunna tackla den kriminalitet som vi idag ser. Hela rättskedjan kräver att vi långsiktigt jobbar med ett helhetsgrepp för att se till att fler brott klaras upp och att fler döms. Det offentliga måste här kunna arbeta med en bred palett av förslag för att uppnå det målet. Samtidigt är det viktigt att vi värnar om de enskilda individernas rätt till rättssäkerhet och respekten för våra rättsstatliga principer. Kort måste politiker kunna arbeta mot målet om ökad trygghet utan att samtidigt slå sönder bland de mest fundamentala trygghetsstrukturerna i vår liberala demokrati - rättsstaten.

För att öka tryggheten krävs dessutom en bättre skola. Fullständiga betyg i grundskolan är bland det bästa botemedlet på kriminalitet som finns. Dessutom är skolan, kanske allra mest den högre utbildningen, ett verktyg som finns där för att lyfta fler till att realisera sin egen potential och följa sina egna drömmar. Bildning är därför bland de främsta verktyg vi har för att hjälpa fler och fler till ett gott liv.

Centerstudenters reformagenda för att stärka samhällskontraktet:

Öka tryggheten och bevara rättsstaten

- 88. Avskaffa ungdomsrabatten för vuxna personer helt och hållet.** Under den senaste mandatperioden avskaffades den så kallade ungdomsrabatten helt för vissa grövre brott begångna av individer över 18 år. Vi menar att myndighetsåldern är en rimlig ålder för att bära det totala ansvaret för de gärningar som man begått.
- 89. Återinför rätten till målsägandebiträde i överinstanser.** År 2018 inskränktes rätten till målsägandebiträde i överinstans, en reform som många brottsoffer vittnat om inverkat mycket negativt på dem och deras upplevelse av processen. Vi vill därför se en återgång till de bestämmelser som gällde innan 2018 för att brottsoffer ska få det stöd som de behöver genom hela rättsprocessen.

90. **Genomför en grundläggande utredning och reform av brottsbalken.** Dagens brottsbalk är till stor del ett lappverk till följd av de senaste decenniernas kriminalisering och straffjusteringar. 1960 talets principer kring kriminalisering har dessutom förskjutits, varför många av de ställningstaganden och principiella avvägningar som görs i brottsbalken är förlegade och inte nödvändigtvis står i överensstämmande med dagens avvägningar. Sammantaget har detta givit upphov till en brottsbalk med osammanhängande och oenhetliga straffskalor. Hur straffmätningen sker är dessutom en synnerligen komplicerad fråga som inte vidare framgår utifrån lagtexten, vilket vållar problem utifrån legalitets- och demokratiaspekter, då medborgarna har svårt att ta till sig den egentliga innebörden i vissa handlingar. Vi vill därför se en bred översyn av brottsbalken, där principer som den enskildes rätt, skuldprincipen och mer ändamålsenliga samt enhetliga straffskalor är de grundläggande utgångspunkterna. Dessutom bör bestämmelserna kring straffmätning förtydligas för att klarare redovisa hur denna avvägning faktiskt görs.
91. **Genomför en grundläggande översyn kring rättegångsbalkens regler för att åstadkomma en modernt anpassad process med bevarad rättssäkerhet.** Dagens rättegångsbalk innehåller de grundläggande reglerna kring förfarande i allmän domstol. I många delar är dessa regler välfungerande och medför förutsägbara processer. Samtidigt är det tydligt att vissa av reglerna är stelbenta och inte anpassade till moderna förhållanden. Omedelbarhetsprincipen är en sådan som inte sällan för med sig utdragna förhandlingar i överinstans och som ofta kolliderar med andra principer och bidrar till en tystnadskultur. Vidare visade 2020 års coronapandemi möjligheter som digital teknik kan föra med sig, även in i rättssalarna.
92. **Genomför en reform av offentlighets- och sekretesslagen för att förenkla att myndigheter delar relevant information sinsemellan.** Många myndigheter, särskilt de inom skola, socialtjänst och sjukvård, påpekar de svagheter som sekretessregler idag medför, genom att förhindra att ändamålsenliga uppgifter om enskilda utbyts för att på ett tidigt stadie kunna bryta problematiska beteenden och således förebygga och förhindra brott. Dessutom har många myndigheter svårt att dela uppgifter vid misstänkt brottslighet med polis eller annan relevant myndighet. Vi vill därför se en revidering av offentlighets- och sekretesslagen för att möjliggöra en ökad delning av sådana uppgifter mellan myndigheter.
93. **Reformera mängdrabatten avseende grövre brott.** Idag justeras straff baserat på antalet brott som döms för i en rättegång. Vi menar att det inte är motiverat att justera ner straff för grövre brott enbart baserat på att de behandlas inom ramen för samma rättegång. Därför vill vi se en reform av dagens mängdrabatt

som i större utsträckning ska kunna beakta fler brott än det grövsta i större utsträckning.

En grund- och gymnasieskola där alla kan lyckas

94. **Reformera dagens resurstilldelningssystem utifrån de uppgifter som huvudmännen förväntas fullgöra samt utifrån elevernas förutsättningar.**
Kommunala skolor har en skyldighet att erbjuda plats till barn som inte gäller för privata skolor. Vidare har de större ansvar även vad ansvar viss specialanpassad utbildning. Därför bör skolpengen per elev även justeras utifrån den service och de uppgifter som olika skolor fullföljer.
95. **Möjliggör för kommuner att nyttja friskolor vid fullföljandet av kommunala plikter.**
Detta skulle exempelvis kunna beaktas vid erbjudandet av skolplats och bör även generera en större skolpeng i enlighet med det större uppdrag som sådana uppgifter medför.
96. **Slopa dagens system med köer till friskolor till förmån för ett system där lottning används vid fler sökande än antalet platser.** Utöver lottning bör även syskonförtur och skolspår tillåtas. Vid lottning får alla barn samma förutsättningar att gå i önskad skola, medan dagens kösystem gynnar den som bott i sin kommun länge och som har resursstarka föräldrar som planerar för dessa val i väldigt tidig ålder.
97. **Inför ett obligatoriskt skolval.** I ett system där alla föräldrar väljer skola kan fler göra informerade val. I en större aspekt kan dessutom segregation motverkas och alla barn få möjligheten att gå i en skola anpassad efter deras behov och förmågor.
98. **Klassindelningen i grundskolan ska göras mer flexibel och baseras på kunskap snarare än ålder.** Vi menar att skolan bör övergå till ett system där kunskap är grunden för klassindelning. I ett sådant system kan barn utvecklas i den takt de behöver och dessutom utmanas i de ämnen där de har större förmågor.
99. **Dagens skolplikt ska ersättas av en läroplikt.** Att sitta av tiden i skolan har ingen poäng om man inte har lärt sig något. Vi vill därför övergå till en läroplikt, likt det system som idag finns i Finland.
100. **Gymnasieprogram inte ska behöva vara högskoleförberedande.** Att fortsätta i högre utbildning ska inte behöva vara ett självklart val. Det är dessutom inte något som alla är intresserade av. Gymnasieprogram bör därför spegla detta. Självfallet ska det finnas goda möjligheter för personer som senare vill gå en högskoleutbildning att komplettera eventuella kurser som de inte gått under gymnasiet.

En vassare högre utbildning

101. **Högskolor och universitet ska tillåtas att ta ut studieavgifter. I relation till detta ska det införas en möjlighet att låna till studieavgifter inom dagens CSN-system.**
Studieavgifter skulle leda till att studenter väljer utbildning med större omsorg

och värnar utbildningens kvalitet högre. Krav skulle då ställas på högskolorna att hålla god kvalitet. Studieavgifterna skulle vara begränsas i omfattning och kunna finansieras genom CSN-lån.

- 102. Reformera resurstilldelningssystemet för universitet och högskola.** Antalet helårsprestationer, det vill säga studenter som levererar godkända resultat under ett år, ska inte vara kriterium för hur stora anslag ett lärosäte tilldelas. Lärosätena bör dessutom bestämma själva kring fördelning av anslagen mellan utbildning och forskning.
- 103. Avskaffa fribeloppet.** Staten borde inte lägga sig i huruvida studenter klarar av att arbeta i en viss omfattning och bedriva studier samtidigt. Det tillfälliga sloandet av inkomstprövningen för CSN-lån under pandemin hade ingen negativ inverkan på vare sig studieresultat eller genomströmning av studenter på högskoleutbildningarna. Därför bör fribeloppet avseende lånedelen inom CSN avskaffas.
- 104. Förslag om tillsättningen av rektor och styrelser på landets universitet och högskolor bör presenteras av en grupp personer som lärosätet utser.** Idag utser regeringen en person som lägger fram förslag på lärosätets styrelse. För att åstadkomma en större autonomi och minska det politiska inflytandet över styrelsens sammansättning bör i stället tillsättningen av lärosätenas styrelser gå till på samma sätt som tillsättningen av rektor.

Vi vill ge kraft till varje människa

Sverige och världen har gått igenom mycket de senaste åren, men vår vision för framtiden är fortfarande hoppfull. Under dessa prövande år har människor visat både medmänsklighet och ansvarstagande. Vi kunde se sjukvårdspersonal under pandemin räddade människor under svåra förhållanden. Vi kunde se hur civilsamhället hjälpte företagare som gick på knäna. På rekordfart lyckades vi dessutom få fram ett vaccin, tack vare globalt samarbete och leveranskedjor som inte stannar vid nationsgränser. Även under den säkerhetskris vi befinner oss i nu, till följd av Putins invasionskrig mot Ukraina, har människor kraftsamlat för att hjälpa den ukrainska befolkningen.

Med det ansvarstagandet och den starka gemenskapen kan vi komma långt. Men med en starkare egenmakt kan vi komma ännu längre. För med jordnära visioner ser Centerstudenter positivt på framtiden. Vi vet att Sverige behöver både stad, land och globalisering för att leva och utvecklas. Vi vet att friheten är grunden för att människor ska kunna förverkliga sig själva. Politik får inte stå i vägen för människors möjlighet att fatta sina egna beslut och utvecklas.

Liberalismen är en grön ideologi som värnar människors frihet. De negativa rättigheterna innebär att en persons frihet slutar där den andres inskränks. Det innebär bredvid frihet i sig också en rätt till en ren miljö, ett stabilt klimat, jämlikhet och jämställdhet. Vi är ett liberalt studentförbund och vi tror på individen. Vi tror att det är möjligt att åstadkomma ett frihetligare och grönare Sverige.

För Sveriges bästa behöver vi därför ge tillbaka kontrollen.

Centerstudenters förbundsstyrelse 2022–2023

**HÅLLER DU MED?
GÅ MED I FRIA TANKARS HEM IDAG!**
SCANNA QR-KODEN TILL VÄNSTER
ELLER SWISHA 20 KR TILL
123 272 16 52 OCH ANGE
PERSONNUMMER OCH MAIL I
MEDDELANDERUTAN

GJE

TILLBAKA KONTROLLEN

- Frihet för vanligt folk!

CENTERSTUDENTER